

הסגידה לרוע - התנהגותו הסוטה של ז'אן ז'נה

שלמה גיורא שוהם*

המאמר דן ביצירתו של הסופר, המחזאי והמשורר הצרפתי ז'אן ז'נה. הוא מובא כמודל להתנהגות סוטה, ומבטא באופן ישיר את תופעת הסגידה לרוע, הרע כטומאה והמין כרוע. ז'נה, יליד המאה ה-20 שגדל כילד ממזר יתום ואסופי, החל לגנוב ולבלות במעצרים כבר בנעוריו. את רוב חייו הבוגרים בילה בבית הסוהר, לאחר שהיה לנווד, גנב וזונה ממין זכר. את יצירותיו הוא הקדיש לתיאור חוויותיו כפושע וכאסיר. גיבורי ספריו הם רוצחים, גנבים, סרסורים ושאר אנשים החיים בשוליה של החברה הקונפורמית (בת זמנו של ז'נה), כגון גברים הומוסקסואלים. בהתייחסו לרוצח, למשל, כותב ז'נה על אחד מגיבוריו שהוא חש נינוח ושליח לאחר הרצח, מכיוון שהמבוכה אודות זהותו התבהרה לו סוף סוף: הוא רוצח.

הסגידה לרוע

לשטן, לסיטרא אחרא (Der widergeist), לישות החטאה ולרוח השלילה היו מאז ומתמיד מאמינים וסוגדים. עובדי שטן אלה יסכימו ללא הסתייגות עם קביעתו של יונג האומרת, כי תדמיתו הארכיטיפית של השטן איננה שלילת הטוב, אלא ישות קיימת מוכו עצמה. מעוררי עניין רב הם גילויי הכבוד ואף הסגידה ליצר הרע בדתות המונותאיסטיות: המשנה קובעת שאפשר לאהוב את אלוהים גם ביצר הרע. המקובלים מנמקים את הסגידה לשטן בצורך לכפר את פני הקליפות ולהשיב את תאוותן. לכשיהיו שבעות ורוויות יצטמצמו וישיבו לתקנו את הפגע שקלקלו.

אחד הנושאים המרכזיים במחזהו של ז'נה **השחורים** הוא שאלוהים היה לבן במשך ימים רבים מדי: "במשך אלפיים שנה היה האל לבן". הגיעה העת להעניק הזדמנות גם לבר הפלוגתא שלו. יש למסור לשטן, לאל השחור, את המנדט להקמת ממשלת הקוסמוס, והמלכות הלבנה הדקדנטית תועתק לאופוזיציה. קבלתו הארכיטיפית של ז'נה את השטניות היא כה מושלמת, עד כי המלאכים הלבנים מפחידים ומרתיעים אותו. בצדק משווה סארטר את השטניות של ז'נה לז'ואנודו המטיף לכך ש"מקומם של בני האדם השלמים והטהורים הוא בגיהנום". ז'נה משחר את פני הרע באותה דבקות

קנאית שבה ניסו המקובלים הסגפנים להשיב את הגאולה כי תבוא, ובעוצמה שבה ערגו הקדושים הנוצרים הראשונים להתגלות האלוהות. הוא רדף אחרי הרע באדיקות ובמסירות לחטא ובאישור מתמיד שגורלו אמנם יובילו אל האופל. גורלו נחרץ להיות שליחו המפלצתי של האל, שציווי הקטגורי כפי שהושמע מפיה של ליילה בהמספים אומר: "מצווה אני עליך לחדול מלהסתכל לאחור. מצווה אני עליך לשקוע בעצב חסר תקווה. מצווה אני עליך לבחור ברע ותמיד ברע." אלה געגועים שאינם יודעים שובעה לשלמות של ניאוף ושחיתות.

כמה מן התאולוגים בני זמננו טוענים שהכמיהה היא מהות הווייתה של הדת. אין דת ללא פולחן ואת התפילה הטקסית בעבודת השטן של ז'נה, מהווים הפשעים. הם קורבנות האופל לשטן. הפרחים נראו לו שחורים כאשר הניחם על מזבח הכנסייה, אשר את קופסת הצדקה שלה גנב בו בבוקר. הקורבן הפולחני הטבוע בפשע מביא לכפרה ולהגשמה עצמית. ז'נה מכריז ואומר שהתענוג שבפשע עשוי להיות מטרה בפני עצמה, בדומה לעיקרון הדתי המקובל של "שכר מצווה – מצווה".

דוגמה מוחשית ההולמת את ה"אני מאמין" של ז'נה, הוא צ'ארלס מאנסון, מנהיג הקבוצה שביצעה את גל הרציחות הידוע כ"רציחות שרון טייט" בהוליווד. הוא כונה בפי מאמיניו אל ושטן. "אני פה השטן" צעק אחד מחברי כנופיית מאנסון

* המאמר מעובד על-פי ספרו של פרופ' שוהם **גאולה דרך הביבים** על-ידי ריקה אור.

